

STRAIPSNIO
PUBLIKACIJĄ PARĖMĖ

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

Helmutas ŠABASEVIČIUS

ROMANTIZMO SVAJOS

Meno kultūros žurnalas „Krantai“ drauge su M.K. Čiurlionio menų mokyklos Baletu skyriumi parengė dviejų dalių koncertą „Romantizmo svajos“ (iniciatorius – Helmutas ŠABASEVIČIUS), kuriame pristatyti restauruoti arba interpretuoti garsiausių XIX a. pirmosios pusės choreografo darbai: „Silfidė“, „La Cachucha“, „Najadė ir žvejys“, „Lietuvaite“, „Perė“, „Gėlių šventė Džendzane“, „Markitanė“, „Pas de Quatre“. Kartu su Baletu skyriaus moksleiviais koncerte dalyvavo Lietuvos nacionalinio operos ir baletu teatro solistai Olga Konošenko, Gohar Mkrtyan, Jonas Laucius ir Jeronimas Krivickas. Koncerto premjera įvyko istorinėje Lietuvos scenoje – Kauno valstybiniame muzikiniame teatre gruodžio 4 dieną. Koncerto rėmėja – Lietuvos kultūros taryba, partneriai – Kauno valstybinis muzikinis teatras ir Lietuvos nacionalinis operos ir baletu teatras.

ROMANTIC DREAMS

Krantai magazine of artistic culture and the Ballet Department of the M.K. Čiurlionis National School of the Arts put on the concert 'Romantic Dreams', presenting restored or reinterpreted fragments from the most famous choreographical pieces from the first half of the 19th century: La Sylphide, La Cachucha, La naïade et le pêcheur, La Lithuanienne, La Péri, Flower Festival in Genzano, La Vivandière and Pas de Quatre. Olga Konošenko, Gohar Mkrtyan, Jonas Laucius and Jeronimas Krivickas, principal dancers and soloists with the Lithuanian National Opera and Ballet, danced with pupils from the Ballet Department. The concert took place on 4 December in the Kaunas State Musical Theatre, to celebrate the 93rd anniversary of professional Lithuanian ballet. The partners of the project were the Kaunas State Musical Theatre and the Lithuanian National Opera and Ballet Theatre, and the main sponsor was the Lithuanian Council for Culture.

Sceną iš baletu „Silfidė“ pirmojo veiksmo šoka Lietuvos nacionalinio operos ir baletu teatro solistai Olga Konošenko, Jonas Laucius ir 13 klasės mokinė Viltė Lauciūtė. Repetitoriai – Živilė Baikštytė ir mokytojai Audronė Domeikienė, Aleksandras Semionovas. Martyno ALEKSOS nuotrauka

Romantizmas – vaizduotės ir fantazijos pergalė prieš faktų ir proto amžių; prasidėjęs XVIII a. pabaigoje, baletu mene jis išsitvirtino XIX a. ketvirtajame dešimtmetyje. Taisyklių ir pavyzdžių suvaržytame pasaulyje atsigręžta į individualų įkvėpimą, kurio ieškota vienatvėje, sapnuose, svajonėse, tolimuose kraštuose ir literatūros kūrinių puslapiuose.

„Ar ši maža susikūpinusi mergaitė kada nors išmoks šokti?“ – šaipėsi iš šokėjos Marie Taglioni (1804–1884) jos mokytojai Paryžiuje, tačiau po kurio laiko ji tapo labiausiai žinoma Europos šokėja, išgarsėjusi savo tėvo ir mokytojo Filippo Taglioni (1777–1871) baletu „Silfidė“. Miško dvasios, blyškios nežemiškos būtybės, šokančios ant pirštų galų (puantų) įvaizdis tapo grožio etalonu, kuriam pasiekti netrukus daugelis moterų jau gurkšnojo actą, norėdamos atrodyti lieknos, išblyškusios – ir įdomios; kirpėjų buvo prašoma sukurti į Taglioni panašias šukuosenas, Rusijoje buvo gamintos Taglioni karamelės, o po paskutiniojo balerinos spektaklio Sankt Peterburge 1842-aisiais keli baletomanai už 200 rublių įsigijo jos batelius, kuriuos išsivirė ir su padažu suvalgė.

Taglioni „Silfidės“ muziką sukūrė Jeanas-Madeleine'as Schneitzhoefferis (1785–1852), spektaklio premjera įvyko 1832 metų kovo 12 dieną Paryžiaus operos *Salle Le Peletier*. Spektaklyje pasakojama apie škotų ūkininko sūnų Džeimsą, kuris su savo sužadėtine Efe rengiasi vestuvėms, tačiau jaunuolio neapleidžia Silfidės vizija, jis išskuba pavymui, palikęs nuotaką prieš pat jungtuves. Burtininkės Medžės įkalbėtas Silfidę sugauti, Džeimsas ją prazudo. Silfidės vaidmenį Marie Taglioni sukūrė būdama dvidešimt aštuonerių. 1836-aisiais savo „Silfidės“ versiją pagal Hermano Severino Løvenskioldo (1815–1870) muziką Kopenhagoje pastatė Augustas Bournonville'is (1805–1879), jo „Silfidė“ Lietuvos nacionaliniame operos ir baletu teatre statyta du kartus (premjeros – 1985 m. balandžio 26 ir 2009 m. vasario 27).

1972 metais Filippo Taglioni „Silfidė“, remdamasis ikonografinė medžiaga ir intucija, Paryžiaus operos baletui pastatė prancūzų choreografas Pierre'as Lacotte'as (g. 1932); ne taip seniai spektaklį dar buvo galima pamatyti Paryžiuje, *Opera Garnier*.

Nors pagrindiniai romantinio baletu kūrėjai buvo vyrai, būtent moters paveikslas tapo svarbiausiu romantiniame baletu repertuare, o šokėjos buvo tikros tarptautinės žvaigždės. Marie Taglioni (1804–1884) šoko Prancūzijoje, Rusijoje, Anglijoje, Italijoje, Francesca, arba tiesiog Fanny Elssler (1810–1884), netgi Šiaurės Amerikoje; abi šios skirtingo talento ir temperamento šokėjos turėjo daugybę gerbėjų. Vienos kelionės metu Fanny Elssler užpuolė plėšikas, kėsinęs pagrobtį jos brangenybes; balerina jam taip spyrė, kad šis po keleto dienų mirė. Drąsi šokėja buvo ir choreografė – pagal Friedricho Alberto Zorno muziką ji pastatė ispanų šokį „La Cachucha“, kurį pirmą kartą atliko Gioachino Rossini operoje „Ežero mergelė“ („La donna del lago“) Londone ir pakartojė 1836-aisiais Jeano Coralli baletu „Raišas velnias“ („Le Diable boiteux“), parodytame Vienoje. XIX amžiaus aštuntajame dešimtmetyje šokis „La Chachucha“ buvo šokamas ir Rotušėje veikusio Vilniaus miesto teatro scenoje.

XIX amžiaus penktajame dešimtmetyje koncertinėse programose buvo populiarūs įvairių tautų charakteriniai šokiai – ispanų, lenkų, vengrų ir kt. Įdomu, kad tarp jų buvo ir šokis „Lietuvaitė“ („La Lituana“, „La Lithuanienne“), kurį pirmą kartą 1840 metais Londone atliko Fanny Cerrito; šokis buvo ir Fanny Elssler repertuare. Kopenhagoje „Lietuvaitė“ pirmą kar-

„La Chachucha“ šoka 13 klasės mokinė Saulė Auglytė.
Mokytoja – Aušra Gineitytė. Martyno ALEKSOS nuotrauka

„Lietuvaitė“ šoka 13 klasės mokinė Kamilė Pilibaitytė.
Mokytoja – Audronė Domeikienė. Martyno ALEKSOS nuotrauka

Fragmentą iš baletu „Najadė ir žvejys“ šoka 11 klasės mokiniai Pijus Ožalas, Gabrielė Marčiukaitytė, 9 klasės mokinys Jonas Bernardas Kertenis, 8 klasės mokinys Robertas Vaištaras ir 8 bei 9 klasės merginos. Mokytojai – Gražina Dautartienė ir Aleksandras Semionovas.
Martyno ALEKSOS nuotrauka

Sceną iš baletu „Perė“ šoka Lietuvos nacionalinio operos ir baletu teatro solistai Gohar Mkrtyan ir Jeronimas Krivickas.
Repetitorė – Živilė Baikštytė. Martyno ALEKSOS nuotrauka

tą parodyta 1844-aisiais. Šokį pagal Hanso Christiano Lumbye muziką sukūrė prancūzų choreografas François Lefèvre'as, atliko danų balerina Augusta Nielsen (1822–1902). Vėliau Stokholme šį šokį pastatė ir Bournonville'is, o 1949 metais atkūrė šokėjas ir choreografas, Karališkojo Danijos baletu vadovas Haraldas Landeris (1905–1971).

Trijų veiksmų Cesare's Pugni baletą „Najadė ir žvejys“ („Ondine, ou la Naïade et le Pêcheur“) sukūrė Jules'is Perrot (1810–1892), spektakliu premjera įvyko Jos didenybės teatre Londone 1843 metų birželio 22 dieną. Baletas sukurtas pagal vokiečių rašytojo romantiko Friedricho de la Motte Fouqué (1777–1843) pasaką apie tragišką undinės meilę žmogui, kuri primena legendą apie Jūratę ir Kastytį. Pagrindinį vaidmenį atliko Francesca (Fanny) Cerrito (1817–1909), kuri taip pat sukūrė choreografiją keliems spektakliu epizodams. 1851 metų vasario 11 dieną spektaklis pastatytas Sankt Peterburge, Undinę šoko Carlotta Grisi (1819–1899). 1874 metų lapkričio 7 dieną savo redakciją pateikė Marius Petipa (1818–1910). 1984 metais Didžiajame teatre Maskvoje Petipa ir Perrot baletu fragmentus atkūrė rusų baletmeisteris Piotras Gusevas (1904–1987), 2006-aisiais Marijos teatre – Pierre'as Lacotte'as.

„Perė“ („La Péri“) – fantastinis baletas, kurį pagal vokiečių kompozitoriaus Friedricho Burgmüllerio (1806–1874) muziką pastatė prancūzų baletmeisteris Jeanas Coralli (1779–1854). Spektakliu premjera įvyko Paryžiuje, Karališkojoje muzikos akademijoje 1843 metų liepos 17 dieną. Dvieju veiksmų spektaklyje pagal Theophile'o Gautier (1811–1872) libretą persų fejų perė šoko Carlotta Grisi; baletu pasakojama, kaip sultonui Achmetui sapne pasirodo perė, kurią jis įsimyli; norėdama išbandyti jo meilę, perė pasiverčia verge, Achmetas įkalinamas, bet galiausiai kalėjimo sienos griūva, ir abu įsimylėjęliai paten-

ka į rojų. Sapno scenoje žiūrovus žavėjo efektingas perės šuolis nuo beveik dviejų metrų aukščio pakylus į partnerio rankas. Šis duetas, tik be tokių rizikingų triukų, buvo pasaulinio garso balerinų Alicijos Alonso (g. 1921), Carlos Fracci (g. 1936), Liubovės Kunakovos (g. 1951) repertuare. Visą spektaklį Vienos operos ir baletų teatre 2010 metais pastatė baletų solistas ir choreografas Vladimiras Malachovas (g. 1968).

Baletas „Esmeralda“ sukurtas pagal Victorio Hugo romaną „Paryžiaus Dievo Motinos katedra“; Cesare's Pugni (1802–1870) muziką ikūnijo choreografas Jules'is Perrot, spektaklio premjera įvyko Jos didenybės teatre Londone 1844 metų kovo 9 dieną, Esmeraldą šoko Carlotta Grisi, Febą – Arthuras Saint-Léon (1821–1870); šio baletų premjeroje Sankt Peterburge 1849 metų sausio 2 dieną Esmeraldą šoko Fanny Elssler, 1886-ųjų gruodžio 17 dieną Mariaus Petipa variante – italų balerina virtuozė Virginia Zucchi (1847–1930); 1889 metais šis spektaklis kelis kartus buvo parodytas Vilniaus miesto teatre, kuris tuomet veikė Rotušėje. Baletą 1935-aisiais atgaivino Agrippina Vaganova (1879–1951), 1984-aisiais – Piotras Gusevas, o 2009-aisiais Didžiajame teatre Maskvoje – Jurijus Burlaka (g. 1968) ir Vasilijus Medvedevas, paskutiniojo Lietuvos „Don Kichoto“ baletmeisteris. Spektaklį, pavadintą „Paryžiaus katedra“, Lietuvoje, senuosiuose Operos ir baletų teatro rūmuose Jono Basanavičiaus gatvėje, buvo pastatęs choreografas Vytautas Grivickas (1925–1990), premjera įvyko 1962 metų gruodžio 29-ąją.

Esmeraldą šoka 9 klasės mokinė Milda Luckutė.
Mokytoja – Deimantė Karpušenkovienė.
Martyno ALEKSOS nuotrauka

„Pas de six“ iš baletų „Markitanė“. Šoka 11 klasės mokinės Rūta Karvelytė (pagrindinė solistė), Paulina Čistovaitė, Agnė Juškaitė, Eugenija Stasilaitė, Sindi Niauraitė ir 12 klasės mokinys Danielius Voinovas. Mokytojai – Gražina Dautartienė ir Petras Skirmantas. Martyno ALEKSOS nuotrauka

„Pas de Quatre“ šoka 11 klasės mokinės Barbora Gudavičiūtė ir Kotryna Rudych bei 12 klasės mokinės Kotryna Fedorovičiūtė ir Ksenija Jermakova. Mokytoja – Neli Beredina. Martyno ALEKSOS nuotrauka

„Pas de Quatre“. Marie Taglioni, Carlotta Grisi, Fanny Cerrito, Lucile Grahn. Litografija

Vieno veiksmo baletu „Markitanė“ („La Vivandière“) premjera įvyko Jos didenybės teatre Londone 1844 metų gegužės 23 dieną, baletą pagal Cesare’s Pugni muziką sukūrė Arthuras Saint-Léonas ir Fanny Cerrito. Spektaklio veiksmas vyksta Vyzelburge, mažame Vengrijos miestelyje, kur pasibaigus karui grįžta gražuolė Kati – markitanė (mergina, kuri rūpinasi, kad karo žygio metu kariai būtų pamaitinti ir pagirdyti). Jos garbei surengiama šventė, kurioje po dvejų metų ji vėl sutinka savo mylimąjį Hansą. 1855-ųjų gruodį Didžiajame teatre Maskvoje šį spektaklį pastatė Jules’is Perrot, 1881-ųjų spalį Marijos teatre Sankt Peterburge – Marius Petipa. Šio baletu „Pas de six“ šokiai stenochochoreografijos būdu buvo užrašyti Paryžiuje 1848 metais, 1975-aisiais choreografiją restauravo šokio notacijos žinovė amerikietė Ann Hutchinson (g. 1918) ir Pierre’as Lacotte’as; šis fragmentas ilgai buvo Marijos teatro koncertiniame repertuare. Prieš keletą metų jį šoko ir Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos Baletu skyriaus moksleiviai.

1845-aisiais Londone Jos didenybės karalienės Viktorijos teatro scenoje susitiko garsiausios romantizmo laikotarpio šokėjos – Marie Taglioni, Carlotta Grisi, Fanny Cerrito; dalyvauti šiame pasirodyme buvo pakviesta ir Fanny Elssler; jai atsiskaičius, jos vietą užėmė danų šokėja Lucile Grahn (1819–1907). „Pas de Quatre“ – keturių balerinų šokį – sukūrė Jules’is Perrot. Romantinės choreografijos pozų eleganciją, šokio lengvumą atskleidžiančio kūrinio solo epizodus šokėjos atliko nuo jauniausios iki vyriausios; variacijos iki šiol vadinamos ne skaičiais, o balerinų pavardėmis: Grahn, Grisi, Cerrito, Taglioni.

1941-aisiais „Pas de Quatre“ atkūrė anglų šokėjas ir choreografas Antonas Dolinas (1904–1983); XX a. pabaigoje „Pas de Quatre“ daug kartų koncertuose Lietuvoje ir užsienyje

Scena iš baletu „Gėlių šventė Džendzane“. Šoka 11 klasės mokiniai Vakarė Radvilaitė, Deividas Dulka ir 7 klasės merginos.
Mokytojai – Aleksandras Semionovas, Gražina Dautartienė ir Jolanta Vymerytė. Martyno ALEKSOS nuotrauka

yra šokusios Lietuvos baletu solistės, dabar – pedagogės; kelis- syk statytas jis ir Baletu skyriaus moksleivėms.

„Gėlių šventė Džendzane“ („Blomsterfesten i Genzano“) – vieno veiksmu baletas, kurį pagal Edvardo Helstedo (1816–1900) ir Holgerio Simono Paulli (1810–1891) muziką pastatė Augustas Bournonville’is Danijos karališkajame teatre, premjera įvyko 1858 metų gruodžio 19 dieną. Spektaklyje pagal Alexandre’o Dumas kelionių išpūdžius pasakojama apie du įsimylėjęlius Rosą ir Paolo, kurie susitinka Gėlių šventėje Džendzane (nuo 1778 metų ši šventė išsaugojo populiarumą, ir iki šiol apie 30 kilometrų nuo Italijos sostinės nutolęs miestas sutraukia minias lankytojų). Kopenhagoje spektaklis buvo rodomas iki 1929-ųjų, 1949-aisiais jį atgaivino Haraldas Landeris, ir iki dabar spektaklis vertinamas kaip virtuoziškos Bournonville’io choreografijos pavyzdys, kurį koncertinėse kelionėse XX a. pabaigoje yra šokusi ir Lietuvos baletu trupė.

Koncertas buvo parengtas mokslinių tyrimų, vykdomu Lietuvos kultūros tyrimų instituto Muzikos ir teatro istorijos skyriuje, pagrindu. Choreografinius epizodus rekonstravo ir su moksleiviais repetavo Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos Baletu skyriaus pedagogai Deimantė Karpušėnkovienė, Jolanta Vymerytė, Aušra Gineitytė, Neli Beredina, Loreta Bartusevičiūtė-Noreikienė, Gražina Dautartienė, Audronė Sarokaitė, Danielius Kiršys, Aleksandras Semionovas, Petras Skirmantas, jame dalyvavo Nacionalinės Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų mokyklos Baletu skyriaus moksleiviai, Lietuvos nacionalinio operos ir baletu teatro solistai Olga Konošenko, Gohar Mkrtyan, Jonas Laucius ir Jeronimas Krivickas. Naujus kostiumus epizodams „Pas de Quatre“ ir „Gėlių šventė Džendzane“ sukūrė ir pasiuvo dailininkė Jolanda Imbrasienė,

kitus paskolino Lietuvos nacionalinis operos ir baletu teatras (kostiumų skyriaus vadovė – Ilva Leda Eklerienė). Koncerto šviesų dailininkas – Marius Apanskas, garso režisierius – Raimundas Jaroševičius, sceninės praktikos vadovė – Giedrė Zaščinskaitė, Baletu skyriaus vadovas – Eligijus Butkus, koncerto režisierius – Vytautas Brazdylis.

Helmutas ŠABASEVIČIUS

Augusta Nielsen šoka „Lietuvaitė“. Litografija